

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О.В. Петренка, О.М. Ічанської (Київ, 14-15 квітня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова

В.П. Харченко, д.т.н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету

Заступник

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри авіаційної психології, заступник з наукової роботи директора Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

В.Г. Панок, проф.
О.М. Долгова, доц.
О.М. Ічанська, доц.
О.М. Назарук, доц.
О.В. Сечейко, доц.

О.В. Гірчук, старш. викл.
В.В. Злагодух, старш. викл.
О.В. Івачевська, зав. лаб.
Н.С. Хімченко, викл.

Секретаріат конференції:

О.В. Гірчук (голова)
П.В. Кіреєв

*Рекомендовано до друку вченою радою
Гуманітарного інституту Національного
авіаційного університету
(Протокол №6 від 11 березня 2009 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2009

Валерій Бараннік

к. психол. н., доцент, м. Київ

Олександр Макаревич

к. психол. н., доцент, м. Київ

**Особливості формування системи психічної регуляції
діяльності в особливих умовах**

В звичайних умовах професійного середовища регуляція психічної діяльності спрямовується на виконання функціональних завдань. Ситуація змінюється, коли у розмірений ритм роботи вплітаються епізодичні екстремальні фактори, що, будучи за своєю природою нав'язаними ззовні, впливають не лише на якість виконання завдань, але і на психічні процеси, як регулятори діяльності. В цьому випадку спостерігається: по-перше, підвищення нервово-психічної напруженості; по-друге, активація механізмів оцінювання ситуації з позицій професійних завдань; по-третє, виникає потреба у розробці та реалізації дій по їх подоланню. Тобто, перед фахівцем постають додаткові завдання, які потрібно виконувати паралельно з головними.

Необхідність одночасно вирішувати різноспрямовані завдання активізує складну систему психічної регуляції, яка включає сенсорно-перцептивний, образно-концептуальний, програмно-цільовий, особистісно-нормативний і інтуїтивно-світоглядний рівні [3].

навчальний посібник. – К.: Кондор, - 278 с.

4. Розов В.І. Психологічне забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях // Соціальна психологія, 2007. - № 4(24).- С.174-188.

5. Розов В.І. Система психологічного забезпечення правоохоронної діяльності в екстремальних умовах // Актуальні проблеми психології. - К.: ІП АПН України, 2007. - Т.5. – Вип.6.– С.276-283.

6. Осипова А.А. Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях. – Ростов на Дону: Феникс, 2005. – 315 с.

7. Осухова Л. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях. – М.: Академия, 2007. – 288 с.

8. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г. Психологическая помощь людям, пережившим травматический стресс. – М.: МГППУ, 2006. – 112 с.

Олена Сечейко

к.психол. н., доцент, м. Київ

Соціально-психологічна однорідність льотної команди як умова її ефективності

Одним з факторів професійної надійності в авіації виступає необхідність психологічного забезпечення ефективної групової взаємодії в процесі діяльності і попередження імовірного

виникнення напруги й конфліктності. Надійність екіпажу неможливо забезпечити лише сумою показників надійності кожного з його членів. Надійність групи необхідно розглядати як соціально-психологічний параметр групи, пов'язаний з ефективністю спільної діяльності.

В ситуації командної взаємодії на ефективність діяльності суттєво впливають показники психологічної однорідності команди за основними її структурними елементами. Особливо це стосується тимчасових об'єднань людей, які працюють в умовах інтенсивного міжособистісного спілкування, психологічно напружених ситуаціях, в умовах дефіциту часу.

Вважаємо, що основою ефективною взаємодії членів екіпажу має стати їх мотиваційна та ціннісно-орієнтаційна єдність. Для її досягнення необхідно визначити змістовно-сміслові характеристики діяльності, які здатні об'єднати всіх учасників взаємодії, незалежно від інших, своєрідно-унікальних для кожного параметрів індивідуальності.

Серед професійно обумовлених і найбільш значущих для членів екіпажу мотивів вірогідною може бути така комбінація стимулів:

1. Самоствердження.
2. Професійної реалізації, любові до своєї справи.
3. Кар'єрного росту.
4. Матеріальної винагороди.
5. Суспільного визнання й престижу.

6. Професійного й особистого авторитету в команді.

7. Відчуття задоволення від взаємодії з колегами.

Ієрархія зазначених мотивів може бути різною і залежно від їх значущості, суттєво змінювати поведінку членів команди в ситуації взаємодії.

Якщо ключові позиції посядуть мотиви 1,3,4 - переважає дух конкуренції, жага власного престижу, визнання за рахунок менш досвідчених або нижчих за статусом колег. У такій ситуації неминучими є емоційне напруження, підозрливість, роздратованість. Ефективність взаємодії у такій команді навряд чи буде високою, навіть за умов високого рівня професіоналізму кожного.

Якщо провідним стане мотив 7, відірвавшись від інших за своєю значущістю – команда буде скоріше походити на неформальне товариське зібрання, і це негативно позначиться на її діловому настрої, можливості мобілізації у разі виникнення такої необхідності.

Бажаним з точки зору ефективності групової взаємодії, буде поєднання мотивів 2, 5, 6 і 7 та зайняття ними лідерських позицій в структурі ієрархії. Якщо команда об'єднається за цією групою мотивів, її сили будуть спрямовані на пошук шляхів досягнення високого професіоналізму команди як єдиного організму.

Для того, щоб члени команди визначили ці мотиви як найбільш значущі для себе, їм необхідно усвідомити, що особистісно-професійна реалізація й самоствердження кожного, кар'єрне зростання, вдовolenість розмірами фінансової

винагороди, інші особистісно значущі параметри залежать від реалізації факторів, що безпосередньо визначають якість їх спільної роботи як єдиної команди. Атмосфера ж взаємної довіри, підтримки й допомоги не тільки позитивно позначиться на загальному психологічному кліматі команди, а й особисто для кожного створить умови емоційно комфортної взаємодії.

Мотиваційну єдність екіпажу мають доповнити й командні цінності.

Вони складають основу ефективних взаємовідносин в команді, створюють «командний дух» і визначають філософію розвитку групи.

Формування командного духу передбачає свідомий вибір кожним членом команди власної добре виваженої позиції (поведінки), орієнтуючись на такі полярні поняття:

- співробітництво – конкуренція;
- довіра – відчуженість;
- робота на загальний результат – індивідуалізм;
- конструктивність відносин – конфронтація.

До групових цінностей професійних команд в першу чергу мають належати ті, які за своїм змістом становлять престиж професії, її унікальність, виключність. Надзвичайно важливим фактором при цьому виступає імідж професії, визнання її значущості для суспільства і ставлення суспільства до її представників.

Разом з тим групові цінності мають відображати не тільки

відданість своїй справі. Сприйняття й прийняття інтересів кожного представника, як і загальних інтересів групи, повинно стати обов'язковим, якщо команда прагне бути успішною. Тільки за умов можливого розкриття потенціалу кожного з членів команди, збереження його особистісної унікальності, забезпечення професійного зростання робота в команді матиме значні організаційні ресурси й переваги.

Олена Скуловатова

м. Київ

Психологічні функції міфу як константи життєвого простору людини

Життєвий простір, в якому існує людина, є міфічним за своєю сутністю. Він твориться, відтворюється та впорядковується міфом. Але першоосновою, творцем міфу, була і продовжує бути людина. Ці взаємостосунки є складним ланцюгом взаємовпливів та перетворень. З точки зору психології, вони несуть ряд життєвизначальних функцій.

Розвиток науки початку двадцятого століття і збільшення кількості знань призвели до розуміння обмеженості можливостей пізнання, оскільки вони не розкривають сутності проблеми існування людини в світі. З цього постала ідея обмеженості,

суб'єктивності та недосконалості людського сприйняття, а причину недосконалості сприйняття почали вбачати в міфі, який ніби відводить людину від реального бачення речей. Отже, міф перетворився на деякий негативний субстрат, що заважає процесу розуміння світу.

Перед філософами постала дилема: з одного боку, людина розуміє штучність своїх теоретичних надбудов - міфів, а з іншого, без них вона не може існувати в світі, тому продовжує їх створювати, включаючи до своєї картини світу. Цей процес визначає основні життєві цінності, настанови та обумовлює поведінку особистості. Значення міфу та його вплив на життя сучасної людини розкривається в процесі теоретичного аналізу психологічних функцій міфу. Це питання розглядається в працях вчених: А. Аверенцев, В. Гернер, М. Еіаде, В.Іванов, К. Леві-Строс, Є. Мілетинский, Е. Сайко, К. Хюбнер та інші. Узагальнюючи та синтезуючи погляди вище перерахованих вчених, було визначено наступні функції міфу:

1. адаптативна функція;
2. функція підтримки душевної рівноваги;
3. функція збереження існуючого у світі порядку;
4. функція вписування свого особливого людського буття в універсум, де міф- спосіб формування його конструктів;
5. функція подолання страху часу, втечі від теперішнього;
6. функція впорядкування, передачі незрозумілого через зрозуміле, впорядкування хаосу в космос;